

Економічні науки

УДК336.72

Ситник Наталія Степанівна

*доктор економічних наук, професор,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Sytnyk Natalia

*Doctor of Economics, Professor
Ivan Franko National University of Lviv
ORCID: 0000-0003-4138-9721*

Довгополюк Анастасія Богданівна

*здобувач вищої освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Dovhopoluik Anastasiia

*Higher Education Student of the
Ivan Franko National University of Lviv*

**ВОЄННІ РИЗИКИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ
УКРАЇНИ**

**WAR RISKS AS DETERMINANTS OF THE FINANCIAL STABILITY
OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN UKRAINE'S
TRADE SECTOR**

***Анотація.** У статті досліджено вплив воєнних ризиків на фінансову стійкість малих та середніх підприємств у сфері торгівлі України. Здійснено класифікацію воєнних ризиків, які формують умови функціонування підприємств в умовах повномасштабної війни, зокрема коливання попиту, логістичні обмеження, збої в роботі інфраструктури. Проаналізовано сучасний стан фінансової стійкості малих та середніх*

підприємств у сфері торгівлі та простежено її зміну у воєнний період. Розглянуто стратегії адаптації підприємств, а саме оптимізацію витрат, розвиток онлайн-продажів, залучення грантів та використання державних програм підтримки. Виявлено основні детермінанти фінансової стійкості підприємств під впливом воєнних загроз. Запропоновано прогнозовану динаміку основних показників фінансової стійкості малих і середніх підприємств торгівлі на 2026 рік.

Ключові слова: воєнні ризики, фінансова стійкість, малі та середні підприємства, оборотний капітал, рентабельність, післявоєнне відновлення, підприємницька активність, регуляторні ризики, операційні ризики, макроекономічні чинники.

Summary. The article examines the impact of war-related risks on the financial stability of small and medium-sized enterprises (SMEs) in Ukraine's trade sector. A classification of war-related risks that shape the operating conditions of enterprises during the full-scale war has been carried out, including demand fluctuations, logistical constraints, and disruptions in infrastructure. The current state of the financial stability of small and medium-sized enterprises in the trade sector has been analyzed, and its changes during the wartime period have been traced. Enterprise adaptation strategies have been examined, specifically cost optimization, the development of online sales, attracting grants, and the use of state support programs. The key determinants of enterprises' financial stability under the influence of wartime threats have been identified. A projected dynamics of the main financial stability indicators of small and medium-sized trade enterprises for 2026 has been proposed.

Key words: war-related risks, financial stability, small and medium-sized enterprises (SMEs), working capital, profitability, post-war recovery, entrepreneurial activity, regulatory risks, operational risks, macroeconomic factors.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія росії проти України істотно вплинула на фінансову стійкість малих та середніх підприємств (МСП) сфери торгівлі. Руйнування виробничих і торговельних об'єктів, втрата доступу до ринків збуту через окупацію територій, міграція населення, порушення логістичних ланцюгів та енергетичної інфраструктури призвело до різкого скорочення обсягів реалізації та ліквідації частини підприємств. Загрози, які виникли внаслідок воєнних дій (ризик фізичного знищення активів, невизначеність, інвестиційна нестабільність) вимагають зміни традиційних підходів до методики оцінювання фінансової стійкості підприємства через появу нових ризиків. Істотну частку ВВП України формують МСП у сфері торгівлі і стійкий їх розвиток не дасть можливості великим корпораціям монополізувати ринки. Такі підприємства забезпечують зайнятість населення і є найбільшими роботодавцями в Україні, забезпечують податковими надходженнями місцевий та державний бюджети та сприяють підтримці регіонального розвитку. Фінансова стійкість МСП сфери торгівлі має стати основою швидкого післявоєнного відновлення економіки держави. Тому, дослідження впливу воєнних ризиків на фінансову стійкість таких підприємств та визначення чинників їх адаптації в умовах війни та післявоєнний період є актуальним завданням і потребує ґрунтового аналізу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вплив воєнних чинників на діяльність МСП торгівлі активно досліджується українськими науковцями. Узагальнену характеристику основних джерел, що висвітлюють вищезазначені аспекти представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Використані джерела	Зміст та роль у дослідженні
Мазаракі А.А., Лігоненко Л.О., Ушакова Н.М. (2020)	Досліджено стан і тенденції розвитку торговельного підприємництва в Україні, визначено внесок МСП у сфері

	торгівлі у ВВП та проаналізовано вплив макроекономічних чинників на їх фінансову стійкість.
Власова Н.О., Чкан І.О. (2021)	Розкрито проблеми фінансування малих і середніх торговельних підприємств, окреслено джерела формування їх фінансових ресурсів та бар'єри кредитного забезпечення. Запропоновано шляхи вдосконалення фінансового механізму підтримки МСП.
Ковальчук С.В., Ковальчук А.Т. (2022)	Проаналізовано наслідки пандемії COVID-19 для МСП у торгівлі. Виділено ключові труднощі, такі як зниження попиту, логістичні обмеження та зміни в поведінці споживачів, а також представлено стратегії адаптації підприємств до кризових умов.
Голошубова Н.О., Торяник Ж.І. (2020)	Вивчено фінансову стійкість торговельних підприємств в умовах економічної нестабільності. Запропоновано методичний підхід до оцінювання фінансового стану МСП на основі ключових показників – ліквідності, рентабельності та платоспроможності.
Пономарьова Т.В. (2023)	Систематизовано досвід адаптації українських МСП у сфері торгівлі до реалій воєнного часу. Визначено ефективні стратегії, серед яких диверсифікація каналів збуту, розвиток електронної комерції, оптимізація асортиментної політики та зниження операційних витрат. Наголошено на значущості цифрової трансформації як інструменту підвищення стійкості бізнесу.

Мета статті полягає у дослідженні впливу воєнних ризиків на фінансову стійкість МСП торгівлі в Україні, визначення факторів їх адаптивності та обґрунтування ефективних стратегій забезпечення стабільності у післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабна війна росії проти України стала шоком для української економіки, що докорінно змінило умови їх функціонування і призвело до нових загроз для підприємницької діяльності. МСП у сфері торгівлі найбільше реагують на коливання споживчого попиту та стан інфраструктурного забезпечення. Руйнування об'єктів торгівлі через обстріли, тривалі відключення електропостачання, розриви логістичних ланцюгів, масовий відтік населення закордон, різке падіння попиту та порушення традиційних підходів до організації бізнесу – стали загрозою їх подальшого функціонування.

Актуальність дослідження полягає в аналізі впливу воєнних ризиків на фінансову стійкість торговельних підприємств в умовах тривалого збройного конфлікту. Уже в перші місяці повномасштабного вторгнення обсяги роздрібної торгівлі скоротилися на 21,4% і 64% МСП у сфері торгівлі тимчасово призупинили свою діяльність, а сукупні втрати досягли 31,2% їхнього обігу. Водночас понад 90% підприємств уже з 2023 року змогли відновити роботу, продемонструвавши високий рівень адаптивності.

Важливим для забезпечення фінансової стабільності МСП торгівлі є їх фінансова стійкість з високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів, яка формується завдяки раціональній структурі активів, збалансованому співвідношенню власного й позикового капіталу та здатності забезпечувати відтворення ресурсів за рахунок внутрішніх грошових потоків. Значний вплив на фінансову стійкість мають і обсяги продажу, швидкість обороту товарних запасів, рівень валової маржі, ефективність управління дебіторською заборгованістю, контроль операційних витрат, висока оборотність капіталу, частка запасів у активах та споживчий попит.

Повномасштабна війна спричинила виникнення широкого спектра воєнних ризиків, які можна класифікувати відповідно до їхньої природи та наслідків, які ми продемонстрували у рисунку 1.

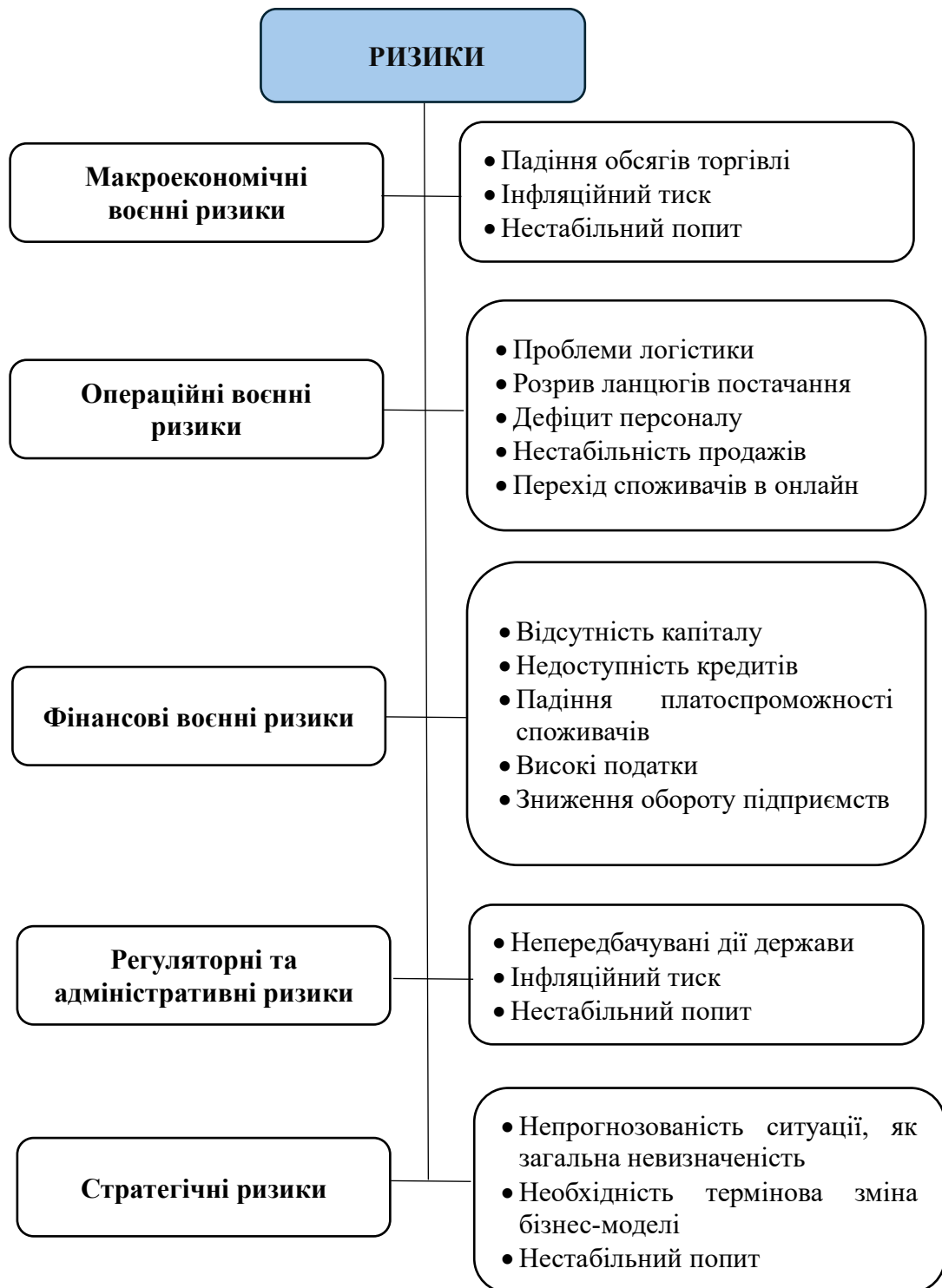

Рис. 1. Класифікація воєнних ризиків МСП сфери торгівлі в Україні

Джерело: складено автором

На рисунку 1 продемонстровано 5 ключових блоків ризиків: макроекономічні, операційні, фінансові, регуляторні, стратегічні та

конкретні їх прояви в умовах війни. Така класифікація дозволяє комплексно оцінити джерела загроз для діяльності МСП у сфері торгівлі. Водночас саме інтенсивність прояву цих ризиків безпосередньо впливає на здатність підприємств підтримувати операційну діяльність, адаптувати бізнес-процеси та зберігати ринкову присутність. У таких умовах особливо важливим є аналіз не лише якісних характеристик ризикового середовища, а й кількісних параметрів, що відображають фактичні структурні зміни МСП торгівлі. Це дає можливість оцінити, наскільки зазначені ризики змінили реальну динаміку підприємницької активності, рівень стійкості торговельних компаній та їхню частку в загальній структурі МСП, таблиця 2.

Таблиця 2

Динаміка кількості МСП торгівлі та їх частки у загальній кількості МСП, 2021–2024 рр.

Рік	Загальна кількість МСП	Кількість МСП торгівлі	Частка МСП торгівлі (%)
2021	1918	1024	53,4
2022	1700	680	40
2023	1755	670	38,2
2024	1820	695	38,2

Джерело: складене на основі [1; 2]

З таблиці видно, що у 2021–2024 рр. кількість МСП сфери торгівлі суттєво зменшилась, так у 2021 р. їх кількість становила 53,4% усіх МСП, а вже у 2022 р. скоротилася до 40%, а з 2023–2024 рр. загальна кількість МСП поступово зросла, однак частка МСП торгівлі залишилася нижчою — близько 38%, що характеризує їхню підвищену чутливість до воєнних умов.

Механізм впливу воєнних ризиків на фінансову діяльність МСП сфери торгівлі має комплексний та багаторівневий характер, оскільки

поєднує одночасну дію попиту та пропозиції, систему логістики та фінансування.

Насамперед війна істотно позначилась на формуванні доходів МСП торгівлі, адже у понад 90% таких підприємств знизились обсяги реалізації, а для 64% з них критичним стало падіння попиту. З 2022 року у близько 38% всіх українських МСП у сфері торгівлі повідомили про скорочення грошових потоків у середньому на 21%, що свідчить про значну глибину структурного шоку для бізнесів, зорієнтованих на внутрішній ринок..

Фінансові труднощі МСП торгівлі проявилися у погіршенні ліквідності: кожне четверте підприємство повідомило про нестачу оборотного капіталу. Залучення додаткового кредитування збузилося через підвищення вартості позикових ресурсів та жорсткіші вимоги до застави. Все це призвело до таких негативних наслідків як: зростання обсягу дебіторської заборгованості, нестачі коштів для своєчасного поповнення товарних запасів і підвищення залежності від короткострокових внутрішніх джерел фінансування.

Водночас можливі ризики перебоїв у постачанні спричинили необхідність формування більше страхових запасів, що додатково погіршило обіговість капіталу та посилило навантаження на ліквідність МСП торгівлі.

Істотне зниження ефективності МСП торгівлі простежується і у сфері логістики. Так, у 2022 році середній рівень виробничої спроможності впав із довоєнних 72–73% до приблизно 45–50%, тоді як терміни постачання товарів зросли у 2–3 рази. Для МСП торгівлі, діяльність яких залежить значною мірою від швидкості обороту запасів є визначальною, зростання логістичного циклу постачання спричинило затримки реалізації продукції і відповідно зростання операційних витрат. Додатковий тиск на МСП торгівлі у цей період сформували зростання витрат на енергоносії, потреба

у автономних системах електроживлення, посилення заходів безпеки та подорожчання логістичних послуг.

Додатковим чинником дестабілізації стала інфляція, яка у 2022 році досягла 26,6%. Це призвело до зростання вартості товарних запасів і збільшення потреби в оборотному капіталі. Зниження попиту та подорожчання товарів вплинуло на рентабельність МСП торгівлі: понад 70% із них зафіксували скорочення маржинальності та зростання частки витрат у собівартості.

Аналіз ключових фінансових показників демонструє вплив воєнних ризиків які вплинули на доходи, ліквідність, оборотність капіталу, логістичні послуги та структуру витрат МСП торгівлі. Таке дослідження дозволяє відійти від простої статистики зменшення кількості підприємств і перейти до більш глибокого розуміння того, як змінюється економічна поведінка МСП торгівлі їх вразливість до різних чинників. У таблиці 2 продемонстровано, які саме елементи фінансового механізму зазнали найбільшого тиску у період воєнної економічної турбулентності.

Таблиця 3

**Динаміка основних показників МСП у сфері торгівлі України,
2021–2024 рр.**

Показник	2021	2022	2023	2024	Зміна 2024/2021, %
Обсяг реалізації (млрд грн)	980	770	820	865	-11,7
Середнє завантаження торгових потужностей (умовні од.)	72	48	55	60	-16,7
Середній час постачання (днів)	5	10	8	7	+40
Оборотний капітал на одне МСП у сфері торгівлі (тис. грн)	410	345	355	360	-12,2
Валова рентабельність (млн грн на 1000 МСП)	92	58	61	66	-28,3

Джерело: складене на основі [1; 3]

З таблиці 3 видно системне погіршення ключових фінансово-операційних показників МСП торгівлі. Найбільший спад спостерігається у

2022 році, після чого почалося часткове відновлення, але довоєнного рівня так і не досягнуто. За чотири роки обсяг реалізації знизився на 11,7%, а валова рентабельність — майже на третину. Недовикористання ресурсів підтверджується зниженням торговельних потужностей на 16,7%. Логістичні процеси істотно погіршилися: час постачання збільшився на 40%, що негативно позначилося на обіговості капіталу. Оборотний капітал на одне МСП скоротився на 12,2%, що свідчить про зростання дефіциту ліквідності та обмеженість фінансових можливостей підприємств у період воєнної нестабільності.

Для забезпечення довгострокової фінансової стійкості МСП у сфері торгівлі важливими є конкретні проблем, з якими підприємства стикаються. Їх аналіз представлено на рисунку 2, що дозволяє виявити пріоритетні напрями, які потребують першочергової уваги як з боку самих підприємців, з метою формування ними антикризових стратегій та програм підтримки з боку державних інституцій.

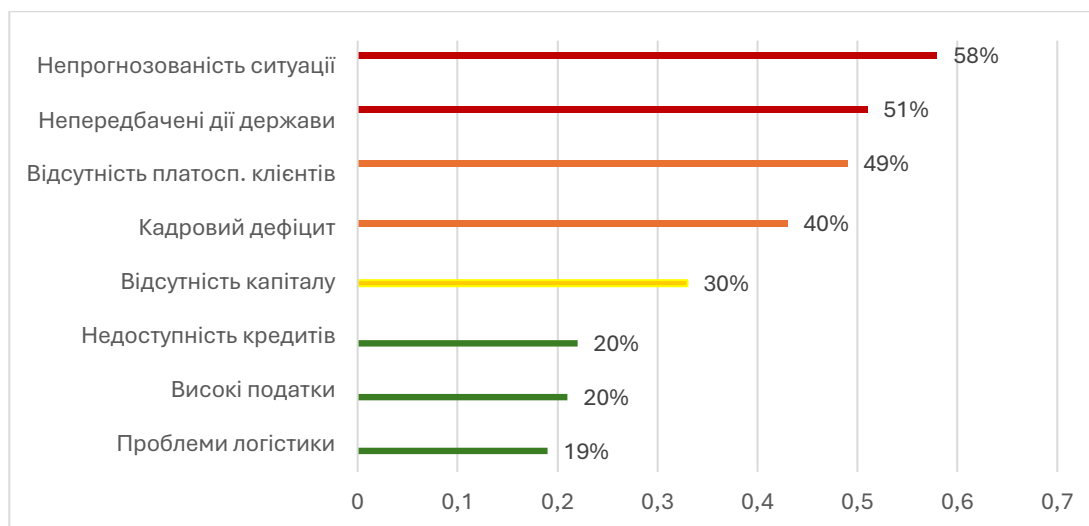

Рис. 2. Основні проблеми МСП торгівлі в Україні у 2024 р.

Джерело: складене на основі [1; 3]

За даними рисунку 2 до найгостріших проблем, які мають найбільший вплив на діяльність підприємств - це не прогнозованість ситуації та непередбачені дії держави. Натомість найменшу вагомість мають проблеми

логістики, високі податки та недоступність кредитів, які, незважаючи на свою актуальність, відходять на другий план в умовах воєнного часу.

Визначення проблем та шляхи їх подолання формують розуміння вибору відповідної стратегії діяльності МСП торгівлі в умовах війни. Адже саме практичний досвід функціонування таких підприємств в умовах воєнних дій, успішні та невдалі спроби адаптації до цих умов формують емпіричну базу забезпечення їх фінансової стійкості.

Так, Програмою розвитку ООН в Україні проведено анкетне опитування представників підприємницького сектору з метою адаптації до кризового середовища. Його результати стали емпіричною базою для оцінювання ефективності впроваджених стратегій підвищення фінансової стійкості МСП у сфері торгівлі. Методичний підхід ґрунтувався на поєднанні кількісного та якісного аналізу, що охоплював визначення частоти застосування окремих заходів, рівня їх результативності за п'ятибальною шкалою та середнього терміну окупності. На основі отриманих даних було здійснено порівняння стратегій підвищення фінансової стабільності, що дало змогу сформулювати узагальнену оцінку їхнього практичного впливу на розвиток МСП у сфері торгівлі, які представлено у таблиці 4.

Таблиця 4

Порівняльна ефективність стратегій підвищення фінансової стійкості МСП у сфері торгівлі

№	Стратегія	Впровадження, %	Ефективність (1-5)	Термін окупності	Рекомендація
1	Залучення грантів	23	4,7	Негайно	Пріоритет 1
2	Розвиток онлайн-продажів	52	4,5	3-6міс.	Пріоритет 2
3	Створення резервів	41	4,4	12-18міс.	Рекомендовано
4	Оптимізація витрат	78	4,2	1-3міс.	Базова стратегія
5	Держпрограми	34	4,1	3-9міс.	Рекомендовано

6	Гнучке ціноутворення	71	3,9	1-2міс.	Базова стратегія
7	Оптимізація запасів	65	3,8	3-6міс.	Базова стратегія
8	Партнерства	28	3,7	6-12міс.	Додаткова

Джерело: [3]

Аналіз вище наведених результатів свідчить, що найвищу ефективність у зміцненні фінансової стійкості продемонстрували стратегії, пов'язані із залученням грантових ресурсів (4,7 бала) та розвитком онлайн-продажів (4,5 бала), які характеризуються коротким або середньостроковим періодом окупності. До базових належать підходи, орієнтовані на оптимізацію витрат, гнучке ціноутворення та управління запасами, що мають високий рівень їх впровадження (понад 60 %) і забезпечують швидке відновлення ліквідності. Водночас створення фінансових резервів, участь у державних програмах підтримки та розвиток партнерських взаємодій залишаються менш поширеними, проте потенційно ефективними у середньостроковій перспективі. Важливу роль у зміцненні фінансової спроможності МСП у сфері торгівлі відіграють програми державної та міжнародної підтримки, серед яких пільгове кредитування «Доступні кредити 5–7–9%», програма грантового фінансування «єРобота», а також ініціативи EU4Business та інші партнерські проєкти ЄС, спрямовані на стимулювання інвестицій, цифровізацію та розширення можливостей експорту. Отримані результати підтверджують, що поєднання внутрішніх заходів оптимізації з інструментами державної та міжнародної фінансової підтримки є найефективнішим напрямом підвищення фінансової стійкості підприємств торгівлі в умовах сучасної економічної турбулентності.

Перспективи післявоєнного відновлення МСП торгівлі залежать від швидкості деокупації територій та повернення населення, обсягів міжнародної підтримки. Очікується, що репатріація близько 4,9 млн осіб стимулюватиме споживчий попит, особливо у великих містах та регіональних центрах, створюючи нові можливості для розширення

торговельних мереж та диверсифікації асортименту. Масштабна відбудова інфраструктури та повернення капіталів активізують купівельну спроможність населення, що позитивно вплине на обороти роздрібної торгівлі. Цифровізація торговельних процесів та інтеграція до єдиного ринку ЄС відкриють для українських МСП у сфері торгівлі доступ до нових каналів збуту, логістичних рішень та міжнародних партнерств, створюючи конкурентні переваги на внутрішньому та зовнішньому ринках. За прогнозами НБУ зростання ВВП сприяло би зростанню реальних доходів населення та активізації споживчої активності, хоча вплив інфляції потребуватиме від торговельних підприємств гнучкого ціноутворення та ефективного управління запасами.

В умовах воєнного стану основними ризиками для МСП у сфері торгівлі залишаються:

- не прогнозованість ситуації та загальна невизначеність функціонування, що ускладнює стратегічне планування;
- непередбачувані дії держави та зміни податкової політики, які створюють регуляторні виклики;
- падіння платоспроможності споживачів та нестабільний попит, що знижують обороти підприємств;
- дефіцит персоналу та проблеми логістики, що ускладнюють операційну діяльність;
- відсутність капіталу та недоступність кредитів, які обмежують інвестиційні можливості для розвитку;
- високий інфляційний тиск, що негативно впливає на рентабельність та фінансову стійкість торговельних підприємств.

Виявлені ризики та проблеми формують основу для побудови прогнозних показників розвитку МСП у сфері торгівлі в післявоєнний період. Залежно від швидкості подолання ключових викликів, ефективності

державної підтримки та загальної макроекономічної динаміки можливі різні траєкторії відновлення галузі.

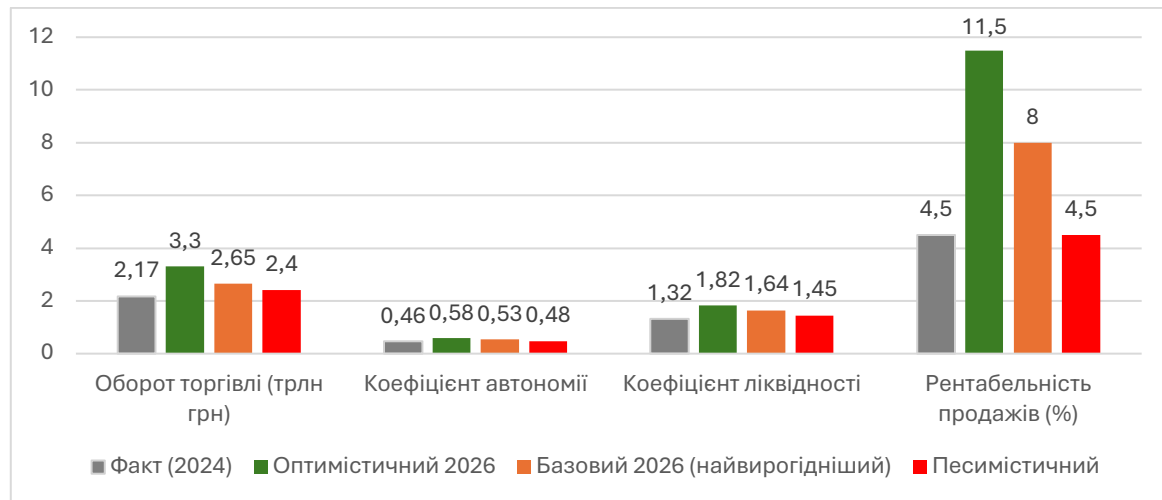

Рис. 3. Прогнозні показники розвитку МСП у сфері торгівлі України на 2026 рік

Джерело: складене на основі [2; 5; 6]

На рисунку 3 представлено прогнозні показники розвитку та очікувану динаміку ключових показників фінансової стійкості малих і середніх підприємств торгівлі у 2026 році. Очікувана вищезазначена динаміка передбачає три можливих сценарії розвитку підприємств: перший—оптимістичний (прискорене відновлення споживчої активності, залучення інвестицій та розширення каналів збуту); другий-песимістичний (уповільнення темпів розвитку через інфляцію, нестача фінансових ресурсів і структурні дисбаланси). Отже, відновлення фінансової стійкості МСП безпосередньо залежить від макроекономічної стабільності, рівня платоспроможності та відповідного фінансування.

Висновки. Аналізуючи впливу воєнних ризиків на фінансову стійкість малих і середніх підприємств у сфері торгівлі показав, що попри масштабні руйнування, втрату ринків збуту та скорочення платоспроможного попиту, більшість підприємств зуміли адаптуватися до нових умов. Уже у 2023–2024 роках спостерігається зростання обсягів

роздрібної торгівлі та споживчого попиту. Це свідчить про адаптованість МСП торгівлі навіть у воєнних умовах.

Разом із тим, залишаються істотними ризики, пов'язані з інфляцією, дефіцитом обігових коштів, труднощі із кадровим потенціалом та логістикою. Для забезпечення фінансової стійкості МСП у сфері торгівлі важливим є вдосконалення інструментів підтримки таких підприємств в Україні.

У перспективі післявоєнного відновлення саме малі й середні підприємства мають стати базою для формування конкурентоспроможної економіки, здатної забезпечити зайнятість, фінансову стабільність громад і зростання внутрішнього попиту. Для цього необхідно поєднати державну політику підтримки з ефективними локальними стратегіями розвитку, стимулюванням підприємницької активності та інтеграцією до європейського економічного простору.

Література

1. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. *Державна служба статистики України*. Київ, 2024. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/dsmp/dsmp_u.htm (дата звернення: 25.10.2025).
2. Інфляційний звіт. Жовтень 2024. *Національний банк України*. Київ : НБУ, 2024. 88 с. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/report> (дата звернення: 25.10.2025).
3. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. *Програма розвитку ООН в Україні (UNDP)*. Київ : UNDP, 2024. 86 с. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/impact-war-micro-small-and-medium-enterprises-ukraine> (дата звернення: 24.10.2025).
4. Програма "Доступні кредити 5-7-9%". *Міністерство економіки України*. Київ, 2024. URL: <https://5-7-9.gov.ua> (дата звернення: 27.10.2025).

5. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2027 року. *Кабінет Міністрів України*. Київ, 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2024-%D1%80> (дата звернення: 27.10.2025).

6. Концепція цифрової трансформації економіки та суспільства. *Міністерство цифрової трансформації України*. Київ, 2023. URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations> (дата звернення: 26.10.2025).

7. OECD. Enhancing Resilience by Boosting Digital Business Transformation in Ukraine : report. Paris : OECD Publishing, 2024p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/05/enhancing-resilience-by-boosting-digital-business-transformation-in-ukraine_c2e06e50/4b13b-en.pdf (дата звернення 26.10.2025)

8. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Н. С. Ситник, С. Д. Смолінська, І. Ф. Ясіновська ; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 195 с.

9. Мазаракі А. А., Лігоненко Л. О., Ушакова Н. М. Економіка торговельного підприємства : підручник. Київ : Хрещатик, 2020. С. 747-763.

10. Власова Н. О., Чкан І. О. Фінансування малих та середніх торговельних підприємств: проблеми та перспективи. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 42–47.

11. Ковальчук С. В., Ковальчук А. Т. Вплив пандемії COVID-19 на малі та середні підприємства торгівлі України. *Бізнес Інформ*. 2022. № 5. С. 178–184.

12. Голошубова Н. О., Торяник Ж. І. Фінансова стійкість торговельних підприємств в умовах економічної нестабільності. *Економіка і суспільство*. 2020. № 21. URL: <https://economyandsociety.in.ua> (дата звернення: 25.10.2025).

13. Буряк П. Ю., Беленкова О. Ю. Фінансові механізми державної підтримки малого підприємництва. *Фінанси України*. 2021. № 6. С. 75–89.

14. Пономарьова Т. В. Адаптація малого бізнесу до кризових умов: український досвід. *Бізнес Інформ*. 2023. № 3. С. 156–162.

15. Ситник Н. С., Гукалюк А. В., Стасишин А. В., Слобода Л. Я. Фінансова безпека держави : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. 680 с.